

Obelių veislės ekologiniams sodams

Ekologiškų obuolių nusipirkti kol kas sunku – jų Lietuvoje užauginama mažai. Kodėl taip yra? Ekologinis ūkininkavimas gerokai sunkesnis negu įprastinis: taikoma daug apribojimų, o derlius paprastai būna gerokai mažesnis, vaisių kokybė prastesnė. Kokias veisles reikėtų rinktis, nusprendus veisti ekologinį sodą?

Mitybos specialistai pataria vartoti daugiau vaisių ir daržovių. Sodininkai jiems tikrai pritaria. Pagrindinis mūsų krašto vaisius – obuolys – yra vienas sveikiausių ir skaniausių vaisių pasaulyje. Rekomenduojama obuolius valgyti su odelė, nes ten susikaupia daug vertingų medžiagų. Daugelis pasakys: vaismedžiai yra purškiami, tad odelėje gali būti pesticidų likučių. Paprastai sodininkai augalų apsaugos priemonės naudoja atsakingai, ir vaisius galima valgyti su odelė, tik prieš tai būtina rekomenduojama nuplauti.

Dar geriau rinktis ekologiškai užaugintus vaisius. Ekologiškai prižiūriuose soduose vaismedžiai purškiami gerokai mažiau ir tik leistinomis natūraliomis priemonėmis. Taip obuolius užauginti yra gerokai brangiau, o gaunamos paramos išmokos padengia tik nedidelę išlaidų dalį. Todėl natūralu, kad ekologiškų obuolių kaina visada aukštesnė.

Auginti tai, ko pageidauja pirkėjai

Pirkėjai paprastai nori įsigyti ne tik geros vidinės kokybės, bet ir gražių vaisių. Sodininkas leistinomis priežiūros priemonėmis turi sugebėti pasiekti vartotoją tenkinantį rezultatą. Ligos ir kenkėjai mažina derlių ir ypač prastina jo kokybę. Mūsų klimato sąlygomis labiausiai obelims kenkia rauplės (*Venturia inaequalis*), pastaraisiais metais išaugo ir miltligės (*Podosphaera leucotricha*) daroma žala.

Ligų pažeidimų galima išvengti arba juos sumažinti, jei auginsime imunias arba atsparias veisles. Vienos jų vartotojams yra labiau, kitos – mažiau žinomos. Dėl to kyla klausimas augintojams – kaip tokių veislių obuolius priims jų valgytojai. Galima įsiveisti atsparių veislių sodą,

bet užsiauginsime nepaklausių obuolių. Kartais sodininkai renkasi auginti gerai žinomas, nors ir nelabai atsparias obelių veisles, kurių obuoliai noriai perkami be papildomos reklamos. Toks pasirinkimas irgi logiškas, bet labai tikėtina, kad ne visais metais obuolius pavyks užauginti geros kokybės (išvaizdos).

Pastaraisiais metais sukurta gana skanūs vaisius vedančių rauplėmis nesergančių obelių veislių. Jomis turėtų būti patenkinti ir obuolių augintojai, ir valgytojai. Taip pat svarbu rinktis ištvermingesnes žiemą veisles – vaismedžiai mažiau sirgs žievės ir medienos ligomis, sodas bus ilgaamžiškesnis.

Ankstyviausios obelių veislės

Pačių ankstyviausių atsparių rauplėmis veislių kol kas nėra, tad liepą be purškimų gražių obuolių neužsiauginsime. Apie rugpjūčio vidurį galima pradėti mėgautis *Orlovim*, *Izbranica* ir *Piros* veislių obuoliais. Pirmosios dvi sukurtos Rusijoje, jų vaismedžiai vidutinio augumo, ištvermingi žiemą, derėti pradeda anksti, dera gausiai.

Orlovim vaisiai prinoksta rugpjūčio antroje pusėje. Jie stambesni už vidutinius, apvaliai kūgiški, truputį briaunoti. Odelė šviesiai geltona, didesnė vaisiaus dalis raudonai dryžuota, išsiliejanti į vientisą raudonį. Minkštumas kreminis, sultingas, rūgščiai saldus.

Izbranica obuoliai stambūs, plokščiai apvalūs, truputį briaunoti, odelė žalsvai geltona, su raudonais dryželiais, minkštumas baltas, sultingas, rūgščiasaldus.

Piros – Vokietijoje sukurta obelių veislė. Jos vaismedžiai vidutiniškai augūs, lengvai formuojami, anksti pradeda derėti, dera vidutiniškai gausiai, linkę

pramečiuoti. Vaisiai nėra stambūs, tačiau technologinėmis priemonėmis juos nesunku padidinti. Obuoliai nupjauto kūgio formos, odelė su raudonais dryželiais, sultingi, traškiu minkštumu, išskirtinio saldžiarūgščio skonio.

Reikėtų išskirti naują LAMMC Sodininkystės ir daržininkystės institute (SDI) sukurtą obelių veislę *Poema* (selekcinis Nr. 20487). Jos vaismedžiai yra vidutinio augumo, derėti pradeda anksti, derlingi. Obuoliai sunoksta trečią rugpjūčio dešimtadienį, yra stambūs, išvaizdūs ir skanūs, vartojami apie mėnesį. Ši veislė turėtų sėkmingai pritapti, nes jos vaisiai gali užpildyti kartais atsirandančią spragą tarp vasarinių ir rudeninių obuolių.

Patartina nepersistengti su rudeninėmis veislėmis

Rudenį vaisių gausu, tuo metu juos parduoti palyginti sunku, tad daug rudeninių veislių obelių auginti nereikėtų. Geriau rinktis tokias veisles, kurių obuoliai gali būti ilgiau laikomi: *Rudenis*, *Vitos*, *Sava*, *Aldas*. Pastarąjį galima priskirti ir prie žeminių veislių, nelygu kada nuskinsime ir kokiomis sąlygomis laikysime derlių. Apskritai yra nemažai veislių, kurių obuoliai praddami vartoti rudenį, bet geroje saugyklose gali būti laikomi per žiemą ir net ilgiau. Tad obelių veislių skirstymas į rudenines ir žemines tampa sąlyginis.

Rudenis – SDI sukurta veislė. Vaismedžiai augūs, vainikai kūgiški, tankūs, derėti pradeda anksti, derlingi. Obuoliai skinami rugsėjo pirmoje pusėje, vartojami iki lapkričio. Žiemą ištvermingi, imunūs ne tik rauplėmis, bet ir filostiktizei.

Vitos veislė sukurta Lenkijoje.



Vitos



Aldas

Vaismedžiai augūs, vidutinio derlingumo, su M26 poskiepiu uždera trečiais metais po pasodinimo. Vaisiai skinami rugsėjo pirmoje dekadėje, saugykloje laikosi iki gruodžio. Vaismedžiai žiemą ištvermingi, rauplėms ir žievės ligoms nejautrūs.

Sava – taip pat lenkiška veislė. Jauni vaismedžiai auga stipriai, pradėję derėti – gerokai silpniau. Vaisiai skinami rugsėjo viduryje, saugykloje laikosi iki gruodžio. Jie apvaliai kūgiški, vidutinio stambumo ir stambūs. Odelė lygi, blizgi, beveik visa su išsiliejusiu tamsoku raudoniui. Minkštumas kremiška baltas, vidutiniškai sultingas, aromatingas, saldžiai rūgštokas.

Aldas – lietuviška obelų veislė. Vaismedžiai vidutinio augumo arba augūs, vainikai tankūs, derėti pradeda anksti, derlingi. Obuoliai skinami rugsėjo antroje pusėje, vartojami maždaug iki sausio vidurio. Vaismedžiai žiemą gana ištvermingi.

Verslo pagrindas – žieminių veislių obelys

Labiausiai verslinėje sodininkystėje vertinamos žieminės obelų veislės. Jų vaisius galima išlaikyti iki to meto, kai obuolių paklausa išauga.

Skaistis – veislė sukurta SDI. Vaismedžiai vidutiniškai augūs, vainikai rutuliški, vidutinio tankumo, derėti pradeda anksti. Vaisiai kūgiški, stambesni už vidutinius, gražūs ir skanūs. Odelė beveik visa išsiliejusio skaištaus raudonio, minkštumas kremiško atspalvio. Obuoliai skinami rugsėjo pirmoje pusėje, laikosi iki sausio–vasario.

Freedom veislės (sukurta JAV) vaismedžiai yra vidutinio augumo arba augūs, vainikas kūgiškas, platus, derėti pradeda anksti, derlingi. Obuoliai gražios

išvaizdos, daugiau negu pusę paviršiaus šviesiai rausvi. Vaisiai skinami antroje rugsėjo pusėje, kokybiškai laikosi iki gruodžio–sausio.

Štario veislė sukurta LSDI. Jos vaismedžiai yra vidutinio augumo, vainikai tankūs, derėti pradeda anksti. Obuoliai skinami rugsėjo pabaigoje, laikosi iki kovo. Teisingai formuojami ir genimi vaismedžiai užaugina labai gražius vaisius, tiesa, skonis kai kuriais metais būna prastokas.

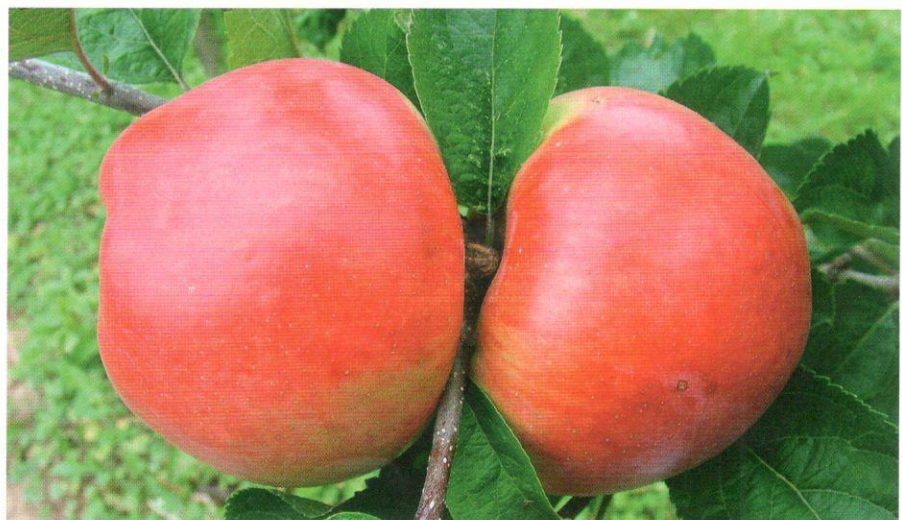
Redkraft – lenkiška veislė. Vaismedžiai vidutiniškai augūs, vainikai apvalūs, nesutankėjantys. Derėti pradeda anksti, dera palyginti gausiai. Vaisiai vidutinio dydžio ar dideli, odelė lygi, matinė, beveik visa tamsiai raudona. Obuoliai skinami rugsėjo pabaigoje–spalio pradžioje, laikosi iki vasario pabaigos. Vaismedžiai žiemą vidutiniškai ištvermingi, vidutiniškai atsparūs mlitligei, mažai pažeidžiami rauplių.

Rajka – Čekijoje sukurta veislė. Vaismedžiai vidutiniškai augūs, vainikai

išsiskleidę, vidutiniškai tankūs. Derėti pradeda labai anksti, linkę pramečiuoti. Obuoliai gražūs, didžioji dalis šviesiai raudoni, nežymiai dryžuoti. Vaisiai skinami rugsėjo antroje pusėje, saugykloje laikosi iki vasario. Obuoliai jautrūs kalčio trūkumui, tad vaismedžius patartina purkšti kalcio trąšomis, ypač jaunus.

Rosana – čekiška veislė. Jauni vaismedžiai augūs, pradėję derėti – vidutiniškai augūs, vainikai rutuliški, palyginti tankūs. Dera vidutiniškai gausiai, nuolat. Obuoliai stambūs, gražūs, didžioji dalis skaisčiai raudoni, skinami rugsėjo antroje pusėje. Saugyklose obuoliai gali išlaikyti iki balandžio–gegužės. *Rosana* yra gera kitų Čekijoje sukurtų obelų veislių dulkininkė.

Rubinola – dar viena čekiška veislė. Vaismedžiai augūs, augintina su žemaučiais poskiepiais. Vainikai rutuliški, šakos linkusios „nuplikti“, tad reikia taikyti jauninamąjį genėjimą. Derėti pradeda anksti, derlingumas vidutinis. Obuoliai gražūs, švelniai dryžuoti, didžioji dalis



Freedom



Rajka



Rosana



Rubinola



Florina

odelės šviesiai raudona. Skinami rugsėjo antroje pusėje, saugyklose gali laikytis iki balandžio–gegužės. Veislė vertinga dėl ilgai išsilakančių itin skanių vaisių.

Florina sukurta Prancūzijoje. Vaismedžiai augūs arba vidutinio augumo, vainikas platus. Derėti pradeda anksti,

derlius greitai didėja. obuoliai kūgiški, kiek briaunoti, didžioji obuolio dalis palyginti tamsiai raudona. Vaisiai skinami apie spalio vidurį, net paprastomis sąlygomis laikosi iki gegužės–birželio. Dėl polinkio gausiai derėti vaisiai smulkėja, todėl rekomenduojama retinti užuomazgas. Geresni rezultatai gaunami auginant su žemaūgiais poskiepiais.

Atsparumas rauplėms – svarbi savybė

Trūksta rauplėms atsparių vėlyvų žieminių veislių, skirtų ekologiniams sodams, tad galima rekomenduoti veislę *Pinova*. Ji sukurta Vokietijoje, vaismedžiai vidutiniškai augūs, vainikai piramidiniai, vidutiniškai tankūs. Derėti pradeda labai anksti, dera gausiai ir nuolat, tad obuolių kokybei pagerinti reikia retinti užuomazgas. Vaisiai skinami spalio pirmoje pusėje, laikosi iki gegužės. Rauplės ir miltligė pažeidžia nedaug.

Remiantis naujais tyrimais, atliktais Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro Sodininkystės ir daržininkystės insti-

tute, gerai įvertintas šioje įstaigoje sukurtas selekcinis Nr. 20490. Jo vaismedžiai su B.396 poskiepiu yra neaugūs, derėti pradeda trečiaisiais augimo sode metais, derlingi. obuoliai gražios išvaizdos, daugiau negu pusė obuolio šviesiai raudonas. Vaisiai skinami pirmoje rugsėjo pusėje, kokybiškai laikosi iki gruodžio. Po išsamesnių tyrimų šis selekcinis numeris gali papildyti rauplėms imunių veislių sąrašą.

Pasirinkę atsparias pagrindinėms ligoms veisles, užsiauginsime gražesnius ir sveikesnius obuolius. Nepamirškime, kad, be ligų, žalą daro ir kenkėjai. Nors jie taip pat nevienodai pažeidžia skirtingų veislių vaismedžius ir obuolius, bet vien išsirinkę veisles apsaugos klausimų neišspręsim. Ekologiniuose soduose teks pasinaudoti natūralios kilmės insekticidais, gaudyklėmis ir pan. Suprantama, kad vis tiek nestandartinių vaisių bus kiek daugiau negu chemizuotai prižiūriuose soduose.

Dr. Juozas LANAUSKAS
LAMMC Sodininkystės ir daržininkystės institutas



Nr. 20490 – perspektyvus selekcinis numeris



Pinova